

ELENA STANKEVIČIENĖ

**KNYGOS IR SKAITYMO VIETA KITŲ MEDIJŲ KONTEKSTE.
BEPOPIERINĖS VISUOMENĖS UTOPIJOS.
KNYGOS FUTUROLOGIJA**

Pagėgiai , 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. KNYGOS IR SKAITYMO VIETA KITŲ MEDIJŲ KONTEKSTE.....	5
1.1 Knyginės kultūros teoretikai: už ir prieš.....	6
1.2 Knygos kultūros atgimimas.....	8
2. BEPOPIERINĖS VISUOMENĖS UTOPIJOS.....	10
3. KNYGOS FUTUROLOGIJA.....	12
IŠVADOS.....	13
NAUDOTŲ ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	15

IVADAS

Prof. V. Daujotytė sako: „Gyvename pragmatiškai nusiteikusiame pasaulyje, daugiau galvojame apie naudą ir pinigus negu mąstome apie gyvenimą, jo prasmę. (...) Skaitymo džiaugsmas daugelio jaunų žmonių šiandien suvokiamas kaip tuščia iliuzija. Gutenbergo, knygos išradėjo, epocha baigsis, išblės ir knygos magija. (...) H. Hessei, bibliofilui, priklauso metafora *knygos magija*, jis teigė, kad iš daugybės dalykų, kurių žmogus negavo iš gamtos, o susikūrė pats, ***knygos pasaulis didžiausias ir įstabiausias***.“¹

Skaitantys žmonės, „knygių“ visuomenė - bibliotekininkai, rašytojai, literatai, leidėjai, pedagogai susirūpinę: visuotinai prieinamas, nebrangus, patrauklus knygų skaitymas šiandien prarado savo pozicijas kitų informacijos šaltinių, kitų medijų kontekste. Raštas ir knyga, susiję su žmonijos atmintimi, kultūros paveldu, šiandien yra ne privilegija, knyga prieinama visiems, tačiau kodėl ji vis dažniau tampa tik preke? Žmogus knygą iškeičia į mažiau pastangų reikalaujančius informacijos šaltinius: televiziją, internetą, „greitą maistą“ – popperiodiką. Nebeliko skaitymo džiaugsmo „kurio trūkumas akivaizdžiai matyti bet kurioje viešojoje veikloje. Mažai skaitęs žmogus neturi mąstymo ir minties formulavimo įgūdžių, nepajunta pavojų, kurie iškyla viešai kalbant ir kalbant. Kultūra – ir pirmiausia skaitymas – išbando žmogų, perspėja neiti ten, kur rizika kyla ne tik kūnui, bet ir dvasiai. Skaitydamas gerą literatūrą, žmogus įgyja *estetinę patirtį*, skaitantis žmogus įgyja ir atskirą prieglobstį – liūdesio, paaštrėjusios vienatvės akimirka jis gali užsidaryti su knyga: žino, į kurią lentyną ištiesti ranką.“²

Išsivysčiusiose šalyse dedamos didelės pastangos skatinti skaitymą ir raštingumą, iniciatyvos imasi vyriausybės, bibliotekos, bibliotekų asociacijos, knygų leidėjai, verslo atstovai, fondai, žiniasklaida. Tarptautiniu lygmeniu daug pastangų skatinti skaitymą deda UNESCO, ji paskelbė Pasaulinę knygos dieną ir Tarptautinę raštingumo dieną, Lietuvoje didelio populiarumo sulaukė Tarptautinė vaikų knygos diena, kasmet vykstanti Nacionalinė bibliotekų savaitė, aukštinanti skaitantį žmogų. Vis daugiau lankytojų sulaukia Tarptautinės knygų mugės Frankfurte, Leipcige, Vilniuje.

2000 m. kovą Lisabonoje vykusiame Viršūnių susitikime ES vyriausybių vadovai nustatė naują ES strateginį tikslą: iki 2010 m. Europos Sąjungos ekonomiką paversti konkurencingiausia pasaulyje, o iki 2015 m. sukurti konkurencingiausią žinių visuomenę pasaulyje.³ Lisabonos strategijos ramstis - informacinės visuomenės sukūrimas, padėsiantis įgyvendinti žinių

¹ DAUJOTYTĖ, Viktorija. Apie skaitymo džiaugsmą ir naudą [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://gimtasizodis.w3.lt/daujot_04_1.htm [Žiūrėta 2007 m. rugpjūčio 16d.]

² DAUJOTYTĖ, Viktorija. Apie skaitymo džiaugsmą ir naudą [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://gimtasizodis.w3.lt/daujot_04_1.htm [Žiūrėta 2007 m. rugpjūčio 16d.]

³ *Lisabonos strategija*: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/1001.html> [Žiūrėta 2007m. birželio 24d.]

ekonomiką ir kurti naujas darbo vietas. Tačiau „sumažėjęs“ pasaulis ir globalizacija atnešė žmonijai dvasingumo „badą“, žmogaus ir pasaulio pažinimo galimybes per skaitymą išnykimo pavojų, knyga užleido pozicijas kitiems informacijos gavimo būdams.

LR Seimo užsakymu visuomenės nuomonės tyrimo kompanijai RAIT atlikus tyrimą „Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai“⁴, paaiškėjo, kad Lietuvoje knygų neskaito trečdalis gyventojų, spaudos visai neskaito penktadalis. Gal „Skaitymo skatinimo programa“ patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 1200, pakeis situaciją Lietuvoje? LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto parengtoje „Skaitymo skatinimo ir kalbos gebėjimų ugdymo“ koncepcijoje⁵ sakoma, kad „siekiama sukurti teisinius, administracinius ir finansinius pagrindus, kuriais remiantis būtų formuojamas įvairaus amžiaus ir socialinių grupių žmonių poreikis skaityti, kartu padedama žmogui visą gyvenimą ugdyti savo, kaip demokratinės visuomenės piliečio, asmenybę. Koncepcijos tikslai ir uždaviniai įgyvendinami glaudžiai bendradarbiaujant valstybės ir savivaldybių kultūros, švietimo ir socialinės apsaugos sričių institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms bei privačiam sektoriui.“

Kas gi atsitiko, kad pasaulyje, o ir Lietuvoje aukščiausiu lygiu rimtai susirūpinta skaitymu, jo skatinimu, skaitytojų ugdymu?

Šio rašto darbo tikslas - apibrėžti knygos ir skaitymo vietą kitų medijų kontekste, apžvelgti kai kurias nepopierinės visuomenės utopijų teorijas, panagrinti knygos ateities prognozes t.y. knygos futurologiją. Darbas atliktas naudojant empirinį, dokumentų analizės tyrimo metodą, naudotasi LR Visuomenės nuomonės tyrimo kompanijos RAIT 2005m. atlikto tyrimo „Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai“⁶ išvadomis, Lietuvos mokslininkų V. Dujotytės, A. Braziūnienės, D. Kauno, J. Zinkevičienės, D. Janavičienės, V. Stonienės, užsienio šalių bibliotekininkystės, knyginės kultūros, skaitybos, knygos futurologijos teoretikų traktuotes. Atlikta dokumentų analizė, išvados susietos tarpusavyje, tuo išryškinant knygos raidos ir skaitymo tendencijas.

Šis darbas galėtų pasitarnauti bibliotekininkams, pedagogams, knyginės kultūros atstovams, besidomintiems knygos ir skaitymo problematika, skaitymo skatinimo bei nuolat besimokančios visuomenės ugdytojams, visiems, laukiantiems knygos atgimimo.

---

⁴ *Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai Europoje* [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5170&p_d=40096&p_k=1 [Žiūrėta 2007m. liepos 24d.]

⁵ *Skaitymo skatinimo ir kalbos gebėjimų ugdymo koncepcija*. / LR Seimas. Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5170&p_d=50577&p_k=1 [Žiūrėta 2007m. liepos 24d.]

⁶ *Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai Europoje* [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5170&p_d=40096&p_k=1 [Žiūrėta 2007m. liepos 24d.]

1. KNYGOS IR SKAITYMO VIETA KITŲ MEDIJŲ KONTEKSTE

Vienas žymiausių vokiečių ir Europos knygotyriminkų, Hercogo Augusto bibliotekos direktorius Paul Raabe sakė, kad „kai 1480 m. buvo išspausdintos pirmosios knygos su savarankiškais antraštiniais lapais ir autoriai nusimetė anonimiškumo skraistę, humanizmo idėjų veikiamame Europos mokslo pasaulyje atsirado tai, ką mes šiandiena galime pavadinti knygos kultūra.“⁷ Terminas *Knygos kultūra* dabar madingas, sukurtas prieš 30 metų, kaip antonimas sąvokai *Naujoji medija*. Knygos kultūros sąvoka apima viską, kas susiję su knyga – jos rašymą, kūrimo idėjas, minties, pažinimo, atradimų ir skaitymo kultūrą. Nors knyga, „gražiai“ apdorota leidykloje, spaustuvėje, neretai šiandiena traktuojama kaip prekė, patekusi į skaitytojo rankas, tampa dvasinę vertę turinti prekė, kuri net vaiką iliustracijų pagalba perkelia į kitą, fantazijos ir svajonių pasaulį. Nors knygos kultūra jau keletą dešimtmečių siejama su knygos amžiaus pabaiga, biblioteka vis dar išlieka pagrindine tarpininke tarp knygos ir moderniosios visuomenės, nepaisant į ją atėjusių naujų technologijų, ji – svarbiausioji institucija, kaupianti, saugojanti tradicinę knygą ir aktyviai puoselėjanti skaitymo kultūrą.

Lietuvoje 2005 metais atliktas sociologinis tyrimas „Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai“⁸ įvardindamas „nemeilę“ skaitymui ir knygai, rodo, kad nuolat daugiau ar mažiau knygas skaito du trečdaliai, o dažnai – mažiau negu trečdalis gyventojų. Dažniausiai skaito turintieji aukštąjį išsimokslinimą, didžiųjų miestų, mažiausiai – kaimo vietovių gyventojai, su pradiniu ir pagrindiniu išsilavinimu. Viena svarbiausių skaitymo plėtros kaimo vietovėse ir mažesniuose miestuose kliūčių – bibliotekų teikiamų paslaugų kokybė, menka jų darbuotojų kvalifikacija, skurdūs fondai. Bibliotekų fondų kiekybinė ir kokybinė plėtra – svarbiausias skaitymo prieinamumo didinimo veiksnys. Nėra mokinių skaitymo vertinimo sistemos, todėl dalis baigusiujų vidurinę mokyklą stokoja skaitymo įgūdžių, tai trukdo jiems sėkmingai mokytis, dalyvauti visuomenės gyvenime, siekti profesinių tikslų, mokymasis visą gyvenimą nėra tapęs vidutinio amžiaus ir vyresnių mažiau išsilavinusių asmenų nuostata. Menkos gyventojų finansinės galimybės riboja galimybę įsigyti knygų ir kitokių leidinių.

Suprantama, kad sparti naujų technologijų raida orientuoja informacinę visuomenę į virtualų kompiuterinės tikrovės pasaulį, kuris iš esmės keičia žmoniją. Patraukli galimybė perteikti žinias internetu, neribotas informacijos plitimas įtakoja visuomenės poreikį knygai ir skaitymui.

---

⁷ RAABE, Paul. Knygos kultūros reikšmė Europai. *Knygotyra* /Nr. 39, 2002m. [Interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/39/str7.pdf>/ Ziūrėta: 2007-08-21

⁸ *Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai* [Interaktyvus] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5170&p_d=40096&p_k=1

„Neknyginė“ informacija pakeičia enciklopedijas, žinynus, žodynus, tradiciniai bibliotekų katalogai „ilsisi“ atlikdami parodomojo objekto funkcijas ekskursijų į biblioteką metu. Juos pakeitė elektroninė informacijos ieškos sistema. Šis neribotas informacijos plitimas - lūžis knygos ir skaitymo kultūroje, tačiau dėl šios priežasties laimi akademinė visuomenė, mokslas. Kompiuterinė informacija nukonkuruoja spaudinius dėl per lėto žinių knygos pateikimo vartotojams, informacija sparčiai sensta, tad knyga „nebespėja“ kartu su ja. Informacijos panaudojimas įvairiomis formomis atveria neribotas galimybes besimokančiai visuomenei – interaktyvios mokymo programos, nuotolinis mokymasis, dažnai pateikiamas patrauklia forma, gali pakeisti knygos skaitymą, kuris reikalauja lėto ir asmeniško, betarpiško bendravimo su knyga. Virtualus pasaulis labai patraukli ir laisvalaikio leidimo forma. Kompiuterijos pasaulis tapo mūsų įprasta kasdienybe, tad kaip jis konkuruoja su knygos ir skaitymo kultūra? Juk naujausių technologijų pagalba knygų leidyba ir rinka tik laimėjo: knygų bendruomenė neatmena laikų, kuriais būtų klestėjusi tokia knygų pasiūla, reklama, vizualus knygos apipavidalinimas kaip šiandien. Tai paguoda tiems, kurie niekada neabejojo knygos išnykimu ir rimtas iššūkis skeptikams, pranašavusiems Gutenbergo amžiaus pabaigą.

1.1 Knyginės kultūros teoretikai: už ir prieš

Dr. J. Zinkevičienė teigia⁹, kad „...dokumentinės informacijos kūrimo būdai gali keistis kartu su dokumentavimo objektų forma, bet jų visuomeninis vaidmuo iš esmės nekinta“. Nors socialinė sfera kartais sunkiai prognozuojama, autorė teigia, kad knygos ateitis priklauso nuo visuomenės nuomonės ir nusistatymo šiuo požiūriu.

Tradicinių knygų šalininkai įvardija elektroninės knygos trūkumus, kaip antai: psichologiniai, socialiniai, ekonominiai, kultūriniai aspektai. Informacijos perteklius, papildomas vartotojo dėmesys, impulsyvus informacijos peržiūrėjimas, reikalingos technikos stygius, visuomenėje vyraujanti e knygų nepatikimumo nuostata, ne visur yra interneto prieiga, psichologinis pagyvenusių žmonių pasipriešinimas naujosios technologijoms. Tai rimti argumentai naujųjų medijų nenaudai.

D. Janavičienė straipsnyje „Biblioterapijos, skaitymo ir gyvenimo kokybės sąsajos: tarpdisciplininis požiūris“¹⁰ sieja knygą ir skaitymą su žmogaus gyvenimo kokybe. Skaitymas, autorės teigimu, sąmoninga ir svarbi žmogaus veikla, tai vienas iš poreikių ir malonumų, nes taip žmogus gali praplėsti savo žinojimą, pasinaudodamas kitų perteikta išmintimi. Autorė primena,

⁹ ZINKEVIČIENĖ, Julija. Knygos vaidmens kaita visuomenėje [Interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/netleid/knygot/44/straipsniai/str20.pdf> [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

¹⁰ JANA VIČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos, skaitymo ir gyvenimo kokybės sąsajos: tarpdisciplininis požiūris [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/44/straipsniai/str16.pdf> [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

kad lietuviškas žodis buvo draudžiamas, persekiojamas, niekinamas, tad galime tik įsivaizduoti, kokius jausmus patyrė tie, kurie skaitė tą uždraustą žodį. Tai vis tradicinės lietuviškos knygos, knygnešių, skaitymo „kelias“, kuris tapo lietuvių tautos simboliu, vertybe.

Nebesiginčijama, kad skaitančiam žmogui lengviau kritiškai mąstyti, diskutuoti, integruotis į visuomenę. Skirdama lėšų skaitymui skatinti ir kalbos gebėjimams formuoti valstybė ugdo sąmoningą, kultūringą ir kūrybingą Lietuvos visuomenę.

Džonas Veslis¹¹ rašo apie tai, kad literatūros skaitymas padeda vystyti žmogaus protui ir mąstysenai. Jis išskiria svarbius požymius: **turtingesnis žodynas** (leidžia tiksliau asmeniui išreikšti savo mintis, bendrauti su kitais, sukurti intelektualaus žmogaus įspūdį), **pagerėję rašymo įgūdžiai** (skaitymas – lengviausias būdas išmokyti gerai rašyti), **pagerėję kalbėjimo įgūdžiai, naujos idėjos** (skaityme galima padidinti savo kūrybingumą ir atrasti šviežių minčių), **mokymosi malonumas** - knygų skaitymas teikia džiaugsmą, **išprusimas** – cituodami klasikus, žinomus žmones, sužavėsime kitą pašnekovą, parodysime savo žinias, gal tai padės pasiekti savo karjeros tikslų, gyvenimo siekių.

Marshall McLuhan¹² teigia, kad medija yra pranešimas, kurios raiškos priemonės apima bet kokią techninę žmogaus raiškos formą, technologiją, komunikacijos ir informavimo priemonę: žiniasklaidą, knygą, telefoną, telegrafą, televiziją, kompiuterius ir t.t. Žmogus sparčiai ir sėkmingai prisitaikė prie naujų medijų ir nenustebo, kad visas pasaulis tapo valdomas jomis. M. McLuhanui priklauso tokios šiandien visuotinai paplitusios sąvokos, kaip *masinė medija, informacijos amžius, globalus kaimas*.

Pavojus, kad knyga, kaip kultūros pavidalas-daiktas, sunyks, atrodo praeina: knyga savaip prisitaikė užsiimdama savo vietą tarp medijų, tarp komunikacijos-informacijos priemonių: čia skaitymas nekelia didesnių problemų. Skaito visi, kurie nori išsilaikyti dabartinio gyvenimo paviršiuje, laiku gauti informaciją ir ja pasinaudoti. Didesnį tekstą tikrai *patogiau* skaityti iš puslapio negu iš ekrano.

Prof. Bibliofilijos teoretikas Villi Petrickij¹³ teigia „...jokio interneto nebūtų, jeigu ne knyga. Viena peraugo į kitą. Internetas – tai nauja socialinė ir kultūrinė paradigma, kuri apskritai be knygos nebūtų galėjusi atsirasti... Juk ir internetas toli gražu ne paskutinis žmonijos plėtros žodis fiksuojant ir perduodant žinias.“

Šiandien skaitymo funkcijos išsiplėtė: dar ne taip seniai skaitymas reiškė tik knygą, periodinį leidinį, ties juo susikaupus, atsiskyrus nuo visokių pašalinių trukdžių. Jei anksčiau

---

¹¹ MARKEVIČIENĖ, Nadežda, KARVELIS, Deimantas. Džonas Veslis ir XVIII a. prabudimas Anglijoje [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.spauda.lt/bible/veslis.htm> [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

¹² MCLUHAN, Marshall. Kaip suprasti medijas (2) [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.rasyk.lt/knygos/kaip-suprasti-medijas-2/921.html> [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

¹³ *Knygos ir bibliofilijos kultūra: svarstymai ir mintys.*/ Versus aureus, 2005, p. 157

būdavo skaitoma *sau*, dabar dažniau kreipiamasi į aplinką – taip bandoma valdyti ir veikti sudėtingose sistemose, **žodžiais** duoti komandas kompiuteriams, elektroniniams tinklams. Dabar kuriama vadinamoji globalinė žinių visuomenė yra ne kas kita, kaip visuotinis gebėjimas skaityti ir suprasti specifinius, sudėtingus įvairių specialybių ir mokslo sričių tekstus, kurių reikšmės atnaujinamos kas keleri ar keliolika metų. Tarnautojas, visą dieną manipuliavęs elektroniniais tekstais, vargu ar grįžęs namo paims į rankas poezijos knygelę, kuri iš jo reikalauja nemenkų vaizduotės pastangų, lygiaverčių pačiam kūrybos aktui.

Čia apžvelgtų teoretikų teiginių išvada viena: skaitymas – vis dar išlieka medijų piramidės viršūnėje: tekstai, vartotojui pateikti įvairiuose šaltiniuose, įvairiose laikmenose, skaitomi. Internetas, įvairios duomenų bazės, pokalbių svetainės, SMS žinučių tekstai, periodinė pop spauda – visa tai pagrįsta tekstais, kuriuos reikia parašyti, perskaityti. Knyga – žmogaus pastangomis, gyvena atgimimo laikotarpį, kai jos, kaip vien tik prekės funkcija pamažu perauga į dvasingo, gilaus ir reikalingo informacijos šaltinio funkciją.

1.2 Knygos kultūros atgimimas

Sekant knygos „gyvenimo“ raidą, 21 a. pradžia, pasaulinės knyginės bendruomenės atstovų įvardijama kaip ***Knygos kultūros atgimimas***.¹⁴

Pavojus, kad knyga, kaip kultūros pavidalas, išnyks, pasitraukė: knyga prisitaikė ir užėmė savo vietą tarp kitų medijų – interneto, televizijos, kino, SMS, telefonijos, kitų komunikacijos -informacijos priemonių. Skaito visi, kas nori laiku gauti informaciją ir ją pasinaudoti. Juk su kompiuteriu negali „nueiti“ į lovą, prie jo prisiglausti, pagaliau kartu užmigti ir kartu pabusti. Tai vis dvasinio žmogaus troškulio poreikis. Skaitymo poreikio ugdymas susijęs su pamatiniais ugdymo siekiais formuoti iškilią asmenybę, reikalingą mažai tautai jos išlikimo kultūrų sankryžos kelyje. Nors globalizacija atrodo šiandien visagalė, ji dar nepasiglemžė tvirtų tautų (džiugu - ir Lietuvos), išsaugojusių savo kalbą, tautinę kultūrą, savo raštijos paveldą.

Žymusis knygotyrininkas P. Raabe įvardija ir priežastis, kurios, jo manymu, apibrėžia knygos kultūros svarbą ir atgimimą šiuolaikinėje visuomenėje.¹⁵

Pirmiausia, naujoji komunikacija sukūrė informacinę visuomenę, kuri turi daugybę įvairių interesų. Visuomenėje, kuri daug metų gyvena be karo, klesti knygos verslas ir iš jo laimi

---

¹⁴RAABE, Paul. Knygos kultūros reikšmė Europai./*Knygotyra* /Nr. 39, 2002m. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/39/str7.pdf>/ Žiūrėta: 2007-08-21 [Žiūrėta 2007m. rugsėjo 29d.]

¹⁵ RAABE, Paul. Knygos kultūros reikšmė Europai./*Knygotyra* /Nr. 39, 2002m. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/39/str7.pdf>/ Žiūrėta: 2007-08-21 [Žiūrėta 2007m. rugsėjo 29d.]

visi: rašytojai ir leidėjai, spaustuvininkai, prekybininkai, bibliotekos. Ši visuotinė gerovė leido knygos kultūrai prisikelti.

Antra, knygų leidyba tapo diferencijuota: orientuota į visus skaitytojų sluoksnius ir poreikius, visi literatūriniai žanrai atrado „savo“ vietą išprususioje visuomenėje.

Trečia, knyga tapo preke, dėl savo „lanksčios“ tiražavimo formos, ji prieinama visiems skaitančiųjų sluoksniams: kišeninės knygos, degalinių ir prekybos centrų knyga, visuomeninio transporto stočių knyga, mainų knygelės, šeimos ir tėvų knygos, knyga dovanai ir t.t. Visoje Europoje populiarios ir gausiai lankomos knygų mugės (jose sėkmingai dalyvauja ir Lietuvos knyginės kultūros atstovai), tarnauja skaitymo kultūros ugdymui ir knygos populiarinimui.

Knyga tapo neribotų kompiuterijos ir kitų naujų technologijų suteikiamų galimybių objektu – aukščiausios kokybės knygos leidyba ir puošyba pavertė knygą estetiniu objektu, skaitančios visuomenės ir bibliofilų siekiamybe. Tai iš esmės pakeitė knygos, kaip vien tik teksto perteikėjos, kultūros esmę: knyga galutinai įsitvirtino visuomenėje kaip meninė vertybė.

Knyga nereikalauja specialaus pasirengimo (išskyrus skaitymo techniką), nereikia elektros energijos, galim skaityti bet kur ir visada, nereikia mokėti valdyti naujausių technologijų (jų dažnai „bijo“ pagyvenę žmonės), knyga lavina fantaziją, padeda ugdyti asmenybę, ji yra vertinga švietimo priemonė.

Visa tai pagiriamasis žodis knygai. Tačiau reikia deramai įvertinti ir naujausias informacijos technologijas. Interneto, kaip informacijos šaltinio galimybės didelės – informacija pasiekama greitai, nors ne visada patikima, tačiau naujausia, aktualiausia. Informaciją ir duomenis galima derinti daugybe būdų ir išraiškų, tačiau tuo pat metu, greitai jos atsisakyti ir negrįžtamai pamiršti. Internetas daro vartotoją priklausomą, trauka tokia stipri, kad šiandiena visuomenė susirūpinusi ir kuria naujas „technologijas“, leidžiančias grįžti atgal į knygos ir skaitymo kultūrą.

Neginčijamas interneto pranašumas ten, kur informacijos srautas didelis, o technologiškai ją kaupti tradiciniu būdu nebeįmanoma: bibliotekos „sprogsta“ nuo spaudinių kiekių, nebeišgelbės jokios saugyklos. Čia elektroninė knyga deramai užims savo vietą, katalogai ir kartotekos, bibliografiniai leidiniai, mokslo ir studijų priemonės – visa ši informacinio pobūdžio lektūra bus prieinama vartotojui elektroniniu pavidalu. Tai puiku.

Tad tradicinė knyga, nepakeičiama dėl savo ilgaamžiškumo, turi daugiau galimybių išlikti, ji „neištrinama“ iš atminties, nesudeginama (paprastai, ji išleidžiama ne vienetiniu tiražu). Pagaliau knygos likimu yra deramai pasirūpinta – JĄ SAUGO BIBLIOTEKA! Čia labai prasmingas prof. habil. Dr. K. Migon¹⁶ (Lenkija) teiginys, kad „nacionalinei knygai jauku ir

---

¹⁶ MIGON, Krzysztof. Knygotyros vagos veda į ateities horizontus. *Knygos ir bibliofilijos kultūra: svarstymai ir mintys.*/ Versus aureus, 2005, p. 46

globalizacijos sąlygomis“. O knygos kultūrų įvairovė, teigia autorius, dar kartą įrodo, kad knyga tokia gyvybinga ir sugeba keistis, prisitaikyti, priklausomai nuo vykstančių socialinių procesų, pagaliau ir pati sugeba tuos procesus veikti. Tai suteikia viltį, kad knyga ir toliau tęs savo gyvenimą.¹⁷

2. BEPOPIERINĖS VISUOMENĖS UTOPIJOS

Dr. J. Zinkevičienė¹⁸ sako, kad 21 a. pasikeitus visuomenei, pasikeitė ir informacinė aplinka: nuo tradicinės iki virtualios. Drauge pasikeitė ir informacijos pateikimo būdas – nuo spausdintos iki skaitmeninės formos. Pasikeitusi materiali forma egzistuoja elektroninėje, virtualioje aplinkoje. E dokumentų atsiradimas padėjo suvaldyti grėsmingai didėjančius informacijos srautus, išvengti chaoso. Autorės teigimu, pasikeitė ir ekonominė – socialinė informacijos aplinka: gerokai sumažėjo dokumentavimo sąnaudos, procesas pigesnis, spartesnis, paprastesnis. Dabartinė visuomenė, teigia dr. J. Zinkevičienė, privalo įvertinti šiandienos patirtį ir numatyti tolesnes plėtros šioje srityje gaires, kaupti, gilinti ir tobulinti teorines dokumentinės informacijos dokumentavimo metodus. Ji vardija daug elektroninės informacijos privalumų:

- laiko sąnaudos, jų reikia žymiai mažiau leidžiant, spausdinant, naudojantis informacija;
- mažas formatas – nereikia daug vietos gabenti, saugoti, nešiotis;
- talpumas – į vieną diską talpiname daug įvairių žanrų (vaizdų nuotraukų, paveikslų kopijų ir kt.) informacijos;
- operatyvumas – greitai parsisiųsti informaciją internetu;
- kainos skirtumas – informacija pigesnė;
- turinio pokyčiai – informaciją galime keisti: trinti, pildyti, kopijuoti, siųsti;
- greitas skaitymas, interaktyvi informacija, įvairi paieška naudojant nuorodas, reikšminius žodžius, sąvokas, pavadinimus ir t.t.

Mokslininkė Kim H. Veltman¹⁹ teigia, kad didžiausi bibliotekų tinklai šiandien disponuoja daugiau kaip 76 milijonais pavadinimų skaitmenine medžiaga. Iki 2020 m. yra planuojama suskaitmeninti 60 milijonų knygų tekstus. O Marius Snyders²⁰ sako: Europos

---

¹⁷ MIGON, Krzysztof. Knygotyros vagos veda į ateities horizontus. *Knygos ir bibliofilijos kultūra: svarstymai ir mintys.*/ Versus aureus, 2005, p. 47

¹⁸ ZINKEVIČIENĖ, Julija. Knygos vaidmens kaita visuomenėje [Interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/netleid/knygot/44/straipsniai/str20.pdf>/ [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

¹⁹ VELTMAN Kim H. Atminties institucijos įtinklintame pasaulyje./ Tarptautinė konferencija *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*/ 2007m. spalio 4-5 d., Vilnius [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.kf.vu.lt/atmintis/failai/VELTMAN_liet.doc [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

²⁰ SNYDERS, Marius. Europos skaitmeninės bibliotekos kūrimas – komponentų, strategijų, veiksmų derinimas Europos mastu [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.kf.vu.lt/atmintis/failai/SNYDERS_liet.doc [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

Komisija mano, kad „Europos skaitmeninės bibliotekos“ iniciatyva yra svarbus, iki 2010 m. įgyvendintinas projektas, užtikrinsiantis integruotą skaitmenintų muziejų, bibliotekų, archyvų ir kitų kultūros institucijų rinkinių prieigą Europos Sąjungoje. Problemos, kurioms būtinas neatidėliotinas dėmesys, siejasi su tarpinstituciniu bendradarbiavimu, skaitmeninimo apimčių didinimu ir sistemų tarpusavio suderinamumu. Europos Komisija remia šių problemų sprendimą, skatindama veiksmus įvairiuose lygmenyse – politiniame, strateginiame ir techniniame.

Ž. Petrauskienė (VU, Komunikacijos fakulteto Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas) tvirtina: „Akivaizdu, kad bibliotekos elektroninės informacijos amžiuje ne tik kad nepraranda savo pozicijų, tačiau nustato naujas gaires darbe: informacinio raštingumo ugdymas, elektroninės informacijos paslaugų plėtra, efektyvios skaitytojų informavimo sistemos kūrimas“²¹. Akivaizdu ir tai, kad biblioteka geba puikiai prisitaikyti prie naujų iššūkių, o virtualios bibliotekos idėja yra patraukli kaip niekad. Garsusis amerikiečių teoretikas, nepopierinės visuomenės šalininkas James J. O’Donnell tvirtina: „...nesuprantama, kodėl praėjusio laikmečio ir erdvės žodžiai, amžiams sustingę nesikeičiančioje formoje, turėtų gyventi neribotai vis besikaupiančiose, geometriškai plintančiose šūsnyse; dar mažiau suprantama, kodėl žmonės, užsiėmę realiomis savo dabarties problemomis, turėtų skirti bent kiek laiko seniai mirusių žmonių sustingusių žodžių šifravimui ir aiškinimuisi.“²² Skamba bauginančiai, tačiau norime to, ar ne, esame pastatyti prieš faktą – visa kultūra, kuri buvo sukurta rašto ir spaudos – ši kultūra yra sąlyginė, lengvai besikeičianti ir neprognozuojama šiandienos žinių organizavimo sąlygomis, teigia autorius. Dar daugiau, jis prognozuoja, kad rašytas žodis ir jo galia nusilps, kaip iš gausybės rago pasipils vien tik vaizdai ir garsai, taip pamažu bus numarinta rašytinės kultūros tradicija, o autorius, kaip kūrėjas – išnyks. Postvirtualios bibliotekos informacinė aplinka labiausiai pakeis kultūros ir informacijos perdavimo būdą. Kas gi laukia bibliotekininkų, leidėjų, visų, kurie yra įsitikinę dėl savo vaidmenų ir pasiryžę labai stengtis, kad nepopierinė visuomenė vis dar vėluotų ateiti. Šios utopijos autoriaus teigimu, reikia kartos ar trijų, kad įveiktume priklausomybę nuo senosios priemonės ir pradėtume galvoti apie naująją ir tobulai ją įvaldytume. Autorius savo straipsnį baigia jumoristiniu apibendrinimu: (...) nedrąsūs ateities projektai tikriausiai nė iš tolo neprilygs tam, kas nutiks. Kad sužinotumėme apie rimčiausias, pragmatiškiausias ir realistiškiausias ateities vizijas, geriau kreipkitės į pirmą pasitaikiusį svajotoją, kiberpanką, mokslinės fantastikos rašytoją paklaikusiomis akimis“²³

Pagiriamą žodį bibliotekai autorius išsako sąvoka ***bibliotekos išskirtinumas***, tik šituo biblioteka galės konkuruoti naujojoje, nepopierinėje visuomenėje. Tad ir bibliotekininkas turės

---

²¹ PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Elektroninė informacija ir žinių apie ją sklaida: Vilniaus universiteto bibliotekos pavyzdys. / *Knygotyra*, 2004. Nr. 43, p. 139

²² O’DONNELL, James J. Virtuali biblioteka: praėjusio laiko idėja, *Knygotyra*, 2004, 43, p. 148

²³ O’DONNELL, James J. Virtuali biblioteka: praėjusio laiko idėja, *Knygotyra*, 2004, 43, p. 158

aktyviau dalyvauti informacijos chaoso pažabojimo procesuose, naujuose procesuose, kur knygai vietos jau nėra numatyta

3. KNYGOS FUTUROLOGIJA

Poetas Marcelijus Martinaitis²⁴ mums primena, kad grožiniai tekstai išvalė per pusamžį svetimybėmis aptekusią mūsų kalbą: iš jų lietuviai mokėsi lietuviškai, skaitymas būdavo suvokiamas kaip svarbus kultūrinis ar net sakralus aktas, tautinio bei dvasinio ugdymo priemonė, kaip svarbus istorinis ir kultūrinis veiksnys, ypač matant, kaip dabar silpnėja ši buvusi literatūrinė komunikacija, gožiama modernių vaizdo kūrimo technologijų. Literatūrai skaityti reikia daug laisvo laiko ir laisvų žmonių, o jų lieka vis mažiau ir mažiau įsigalint konkurencijai, vadinamiesiems rinkos dėsniams. Krenta į akis tai, kad literatūros vakaruose, bibliotekose, kaip ir bažnyčiose, daugiausia matome pagyvenusius žmones, išskyrus kultūrinius ir literatūrinius šou, kurie sutraukia jaunimą. Nors traktuojamas knygos atgimimas, tradicinei knygai lieka vis mažiau ir mažiau vietos. Ją išstumia įvairios instrukcijos, nuostatai, oficialūs raštai, – jų dažnas dabar „suvartoja“ daugiau nei literatūrinių tekstų. Didelė dalis visuomenės gyvena, o kaip kalbama, netrukus ir didžiama gyvens, tik iš rašymo ir skaitymo, siekdama išlikti pasauliniuose informacijos tinkluose, kurie jau dabar yra *globaliniai*, aplenkę samprotavimus apie artėjančią pasaulio globalizaciją. Įžengėme į postmodernistinį laikotarpį, kur bet kas galės, o gal jau ir gali, manipuliuoti tektais, siųsti komandas, veikti jais vaizdų kūrimo technologijas

O Dr. J. Zinkevičienė teigia²⁵, kad niekada visa informacija netaps tik skaitmenine. Senosios retos ir rankraštinės knygos liks unikalios, nors ir bus perkeltos į skaitmeninį formatą. Visuomenė laisvalaikiu skaitys tik spausdintas knygas. Tradicinėje knygoje galima ilgai išlaikyti informaciją, jau išrastas būdas, kaip apsaugoti popierių, ko nepasakysi apie e laikmenas. Nors ekonomine prasme elektroninės knygos pigesnės, tačiau tradicinė knyga – verslas, pramonės ir prekybos šaka, kuri nuolat plečiasi. Šiandienai išleidžiamų knygų pavadinimų skaičius padvigubėjo lyginant su leidyba prieš dešimtmetį.²⁶ Leidėjai nuolat planuoja, kokias knygas pateikti vartotojui. E knyga – pažangus faktorius leidžiant vadovėlius, mokomąją, verslo knygą. Tradicinė knyga – istorinis palikimas, kultūros rodiklis, vaikų edukacija ir mokymas, pradžiamokslis, emocinis ryšys su tautos kalba, tradicijomis, kultūros paveldu, kiti požymiai, kurių niekas niekada ir niekuo nepakeis. Knyga nuėjo ilgą ir sudėtingą kelią, įvairiais

²⁴MARTINAITIS, Marcelijus. Apie skaitymo malonumą ir nemalonumą [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.rasyk.lt/index.php/fuseaction,articlesView.view?id,1442> [Žiūrėta 2007m. spalio 16d.]

²⁵ZINKEVIČIENĖ, Julija. Knygos vaidmens kaita visuomenėje [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/netleid/knygot/44/straipsniai/str20.pdf> [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

²⁶ZINKEVIČIENĖ, Julija. Knygos vaidmens kaita visuomenėje [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/netleid/knygot/44/straipsniai/str20.pdf> [Žiūrėta 2007m. spalio 10d.]

laikotarpiais atliko skirtingus vaidmenis, visuomenėje išliko kaip pažangos simbolis, nors ne visada knyga turėjo išliekamąją vertę. Mokslininkai vis nesutaria, kokia gi knyga šiandien patrauklesnė, vyksta nuolatinė konkurencija dėl vartotojo pasirinkimo. Tačiau akivaizdu, abi pusės pakol kas tik laimi, turi ir savo skaitytoją.

B. Sporane teigia²⁷ „knyga tarsi veidrodis atspindi tuos, kurie ją žiūri, o jos idėja glūdi žmogaus prote. Todėl ji glaudžiai siejasi su žmogumi ir visuomene kaip intersubjektyvus veiklos įrankis.“ Autorė sako, kad knyga yra sukurta kaip komunikacijos įrankis, jos paskirtis atlikti tam tikras funkcijas: socialinei komunikacijai, istorinei atminčiai. Knyga, kaip komunikacijos įrankis, skirta įsiskverbti į skaitytojo sąmonę, keičia ją sukūrusį žmogų. Ar gali būti, kad šis pakitęs žmogus siektų knygos mirties? – klausia autorė. Čia pat ji mano, kad materialios formos pokyčiai negali pakeisti filosofinės ir socialinės knygos, kaip fenomeno, egzistencijos.²⁸

Prof. habil. Dr. K. Migon (Lenkija)²⁹ tvirtina, kad „kalbėdamas apie ateitį (nekalbu apie 25 a., apie kurią šiandien kalbėti nėra prasmės), aš galvoju, kad dar labai daug žmonijos kartų sėkmingai naudosis tradicine knyga. Žinoma lygia greta su kitomis jos moderniomis formomis.“ Mokslininkas neabejoja, kad ir tolimoje ateityje, jei ir išnyks tradicinė knyga, ji be abejonės taps svarbiu mokslinių tyrinėjimų objektu.

Kai kurie tikslųjų mokslų atstovai teigia, kad tradicinė knyga jų moksliniam darbui nebereikalinga, neturi reikšmės, tačiau šie knygos neigėjai vis dar naudojami knygomis, tekstais kitomis formomis – mokslinių žurnalų, konferencijų medžiaga, įvairių pranešimų publikacijos paklausios kitose laikmenose.

IŠVADOS

Ar šiandien prof. Viktorijos Daujotytės liudijimas „Ir vis dėlto skaitančių žmonių yra“³⁰ neprilygsta G. Galilėjaus garsiajai frazei „O vis dėlto ji sukasi!“? Ar skaitymas, tas iškilusis prisilietimas prie knygos, netampa įvykiu žmogaus gyvenime, gal knyga tapo ne „praėjusių amžių šešėliu“, o prabangos objektu? Juk brangiausiuoju daiktu modernioje visuomenėje traktuojamas *laikas*, kurio visada visiems trūksta, taip pat ir skaitymui.

Skaitymas, kad ir ką teigtų ne tradicinės knygos šalininkai, vis dar išlieka informacijos prieinamumo viršūnėje: tekstai, vartotojui pateikti įvairiuose šaltiniuose, įvairiose laikmenose, skaitomi. Internetas, įvairios duomenų bazės, pokalbių svetainės, SMS tekstai, periodinė pop

²⁷ SPORANE, Baiba/Knygos fenomenas bibliotekininkystės filosofijoje ir moksle [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/44/straipsniai/str18.pdf/> [Žiūrėta: 2007m. spalio 14d.]

²⁸ SPORANE, Baiba/Knygos fenomenas bibliotekininkystės filosofijoje ir moksle [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/44/straipsniai/str18.pdf/> [Žiūrėta: 2007m. spalio 14d.]

²⁹ MIGON, Krzysztof. Knygotyros vagos veda į ateities horizontus. *Knygos ir bibliofilijos kultūra: svarstymai ir mintys.*/ Versus aureus, 2005, p. 48

³⁰ DAUJOTYTĖ, Viktorija. Apie skaitymo džiaugsmą ir naudą [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://gimtasizodis.w3.lt/daujot_04_1.htm [Žiūrėta 2007m. spalio 16d.]

spauda – visa tai tekstai, kuriuos reikia parašyti, perskaityti. Tradicinė knyga, nepakeičiama dėl savo ilgaamžiškumo, turi daugiau galimybių išlikti, ji „neištrinama“ iš atminties, nesudeginama, knygą saugo biblioteka, taip pat save gerbianti valstybė, nacionalinei knygai jauku ir globalizacijos sąlygomis, knygos kultūrų įvairovė įrodo, kad knyga tokia gyvybinga ir sugeba keistis, prisitaikyti, priklausomai nuo vykstančių socialinių procesų, pagaliau ir pati sugeba tuos procesus veikti. Tai suteikia viltį, kad knyga ir toliau tęs savo gyvenimą.

Bibliotekos ateitis ir likimas įvardijamas kaip *bibliotekos išskirtinumo* sąvoka, tik šituo biblioteka galės konkuruoti naujojoje, nepopierinėje visuomenėje, o bibliotekininkas turės aktyviau dalyvauti informacijos chaoso pažabojimo procesuose

Knyginės visuomenės (ir ne tik) atstovai teigia, kad skaitymo ugdymas turėtų tapti atskira mokyklinės pedagogikos šaka, kaip *biblioterapija*, skaitymas, kaip susipažinimo su pasauliu ir žmogum pasinaudojant svarbiausiu žmogiškosios komunikacijos kanalu – kalba – galimybė, jauniems žmonėms šiandien nebėra savaime suprantamas dalykas. Tad būtina šviesti šeimą, aiškinti tėvams, kaip jie gali prisidėti prie vaikų skaitymo įgūdžių formavimo, tai padėtų ugdyti nuolat skaitančią visuomenę. Trūksta institucijų, galinčių parengti ir įgyvendinti skaitymo skatinimo projektus, kurie įvairiais būdais populiarintų knygą ir skaitymą, pabrėžtų knygos kultūros ir skaitymo svarbą istorijos, kultūros pažinimui, asmens ugdymui ir savišvietai. Stokojama literatūros kūrėjų bendravimo su skaitytojais. Nors Lietuvoje įgyvendinamos skaitymo skatinimo ir sklaidos iniciatyvos, tačiau jos populiarinamos per mažai, todėl visuomenėje stokojama teigiamo požiūrio į skaitymą. Literatūros skaitovo profesijos išnykimas atėmė galimybes deramai ir patraukliai pristatyti literatūrą visuomenei, laisvos leidybos rinkos sąlygomis sunku užtikrinti aukštą nacionalinės ir verstinės literatūros meninį lygį. Puiku, kad „Skaitymo skatinimo ir kalbos gebėjimų ugdymo“ koncepcijoje sakoma, kad „siekiama sukurti teisinius, administracinius ir finansinius pagrindus, kuriais remiantis būtų formuojamas įvairaus amžiaus ir socialinių grupių žmonių poreikis skaityti, kartu padedama žmogui visą gyvenimą ugdyti savo, kaip demokratinės visuomenės piliečio, asmenybę. Koncepcijos tikslai ir uždaviniai įgyvendinami glaudžiai bendradarbiaujant valstybės ir savivaldybių kultūros, švietimo ir socialinės apsaugos sričių institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms bei privačiam sektoriui.“³¹

Nebesiginčijama, kad skaitančiam žmogui lengviau kritiškai mąstyti, diskutuoti, integruotis į visuomenę. Skirdama lėšų skaitymui skatinti ir kalbos gebėjimams formuoti valstybė ugdo sąmoningą, kultūringą ir kūrybingą Lietuvos visuomenę,

---

³¹ *Skaitymo skatinimo ir kalbos gebėjimų ugdymo koncepcija*. / LR Seimas. Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas[Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5170&p_d=50577&p_k=1 [Žiūrėta 2007m. rugsėjo 24]

Prof., hab. Dr. Domas Kaunas, pristatydamas Richardo de Bury (1287-1345) įstabųjį veikalą *PHILOBIBLONAS* sako: „Šis europietis tarsi pateikė knygos garbės kodeksą. Jis išaukštino knygą. Virš kiekvienos (...) bibliotekos durų galėtų būti iškalti šie R. de Bury žodžiai: *Knygos yra mokytojai, kurie moko be lazdų ir rykščių, be riksmo ir pykčio, be dovanų ir pinigų. Kada tik ateitum – nesislepia, jei suklysti – nemurma, jei nežinai – nesišaipto. O knygos, jūs vienintelės esate dosnios ir laisvos, jūs duodate visiems prašantiems ir išlaisvinate visus ištikimai jums tarnaujančius.*“ Tokių žodžių išprotauti neįmanoma, juos turi išjausti, išgyventi, ko gero, netgi iškentėti patyrus tam tikrų gyvenimo aplinkybių suteiktą ekstazę arba skriaudą, sako D. Kaunas.³²

Šiame darbe naudotasi medžiaga, kurios autoriai – Lietuvos ir užsienio knyginės kultūros mokslininkai, teoretikai, tradicinės knygos kultūros atstovai, savo moksline veikla, publikacijomis akcentuojantys skaitymo ir knygos svarbą šiame globalios visuomenės vystimosi laikmetyje. Šio darbo autorė taip pat knyginės kultūros atstovė, tad atliekant šį darbą neišvengta subjektyvumo, autorei nepavyko išsivaduoti iš meilės knygai įtakos.

Šiame darbe: **1) Išryškintos skaitymo ir knygos vieta** naujųjų medijų kontekste: skaitymas vis dar išlieka viena pagrindinių veiklų informacijos poreikių tenkinimo, jos prieinamumo, panaudojimo sferoje; tekstai, kaip informacijos kodas, vartotojui prieinamas įvairių laikmenų pavidalu – nuo to laimi tik vartotojas, jis turi galimybę rinktis; knygos sąvoka šiandiena vartotojo suprantama plačiąja prasme - tradicinės knygos forma, e knyga, virtuali knyga. 21 a. pradžia traktuojama kaip knygos kultūros atgimimo eros pradžia; **2) Įvardinti nepopierinės visuomenės privalumai ir trūkumai; 3) Apibrėžta knygos futurologija.**

NAUDOTŲ ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. BRAGUE, Remi. *Ekscentriškoji Europos tapatybė*. Vilnius: Aidai, 2001;
2. CICĖNIENĖ, Viliunė. *Moksliniai tyrimai bibliotekose: metodologija, metodika, rezultatų sklaida*. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Vilnius, 2006;
3. DAUJOTYTĖ, Viktorija. Apie skaitymo džiaugsmą ir naudą [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://gimtasizodis.w3.lt/daujot_04_1.htm;
4. GUDAITIS, Leonas. *Spauda ir žmonės*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2005;
5. JANAČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos, skaitymo ir gyvenimo kokybės sąsajos: tarpdisciplininis požiūris [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/44/straipsniai/str16.pdf>;

³²KAUNAS, Domas. Philobiblonas – dovana skaitančiai ir mėstančiai tautai. *Knygos ir bibliofilijos kultūra: svarstymai ir mintys.*/ Versus Aureus, 2005, p. 225

6. JANICKIENĖ, Danguolė. *Informatika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2005;
7. JANONIS, Osvaldas. Bibliografinių nuorodų ir jų sąrašo sudarymo metodika. Iš *Šiandien aktualu*, 2003 m. pirmas pusmetis 1 (28);
8. *Knygos ir bibliofilijos kultūra: svarstymai ir mintys*. Versus Aureus, 2005;
9. *Knygotyra: enciklopedinis žodynas*. Vilnius: Alma litera, 1997;
10. *Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje* [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/1001.html>;
11. LOTMAN, Jurij. *Kultūros semiotika: straipsnių rinktinė*. Vilnius: Baltos lankos, 2004;
12. MARKEVIČIENĖ, Nadežda, KARVELIS, Deimantas. Džonas Veslis ir XVIII a. prabudimas Anglijoje [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.spauda.lt/bible/veslis.htm>;
13. MARTINAITIS, Marcelijus. Apie skaitymo malonumą ir nemalonumą [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.rasyk.lt/index.php/fuseaction,articlesView.view;id,1442>;
14. MCLUHAN, Marshall. Kaip suprasti medijas (2) [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.rasyk.lt/knygos/kaip-suprasti-medijas-2/921.html>;
15. NAUGHTON, John. *Trumpa ateities istorija: interneto ištakos*. Vilnius: ALK/ Homo liber, 2006;
16. O'DONNELL, James J. Virtuali biblioteka: praėjusio laiko idėja, *Knygotyra*, 2004, 43;
17. PETRAUSKIENĖ, Žibutė. *Elektroninė informacija ir žinių apie ją sklaida: Vilniaus universiteto bibliotekos pavyzdys*. Iš *Knygotyra*, 2004. Nr. 43;
18. RAABE, Paul. Knygos kultūros reikšmė Europai. *Knygotyra* /Nr. 39, 2002m. [Interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/39/str7.pdf>;
19. *Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai Europoje* [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5170&p_d=40096&p_k=1;
20. *Skaitymo skatinimo ir kalbos gebėjimų ugdymo koncepcija*. / LR Seimas. Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5170&p_d=50577&p_k=1;
21. SNYDERS, Marius. Europos skaitmeninės bibliotekos kūrimas – komponentų, strategijų, veiksmų derinimas Europos mastu [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.kf.vu.lt/atmintis/failai/SNYDERS_liet.doc;

22. SPORANE, Baiba/Knygos fenomenas bibliotekininkystės filosofijoje ir moksle [Interaktyvus]. /Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/44/straipsniai/str18.pdf/> ;
23. STONIENĖ, Vanda. *Lietuvos knyga ir visuomenė: nuo spaudos draudimo iki nepriklausomybės atkūrimo 1864-1990*. Vilnius: Vesus Aureus, 2006;
24. VELTMAN Kim H . Atminties institucijos įtinklintame pasaulyje./ Tarptautinė konferencija. *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika/* 2007m. spalio 4-5 d., Vilnius [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.kf.vu.lt/atmintis/failai/VELTMAN_liet.doc;
25. ZINKEVIČIENĖ, Julija. Knygos vaidmens kaita visuomenėje [Interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/netleid/knygot/44/straipsniai/str20.pdf/>;